

บทบาทของผู้ใหญ่ในครอบครัวในการถ่ายทอดวัฒนธรรม: วิเคราะห์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทข้างต้น จะเห็นว่าในเรื่องของบทบาทเป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ รวมทั้งสภาพภาพของบุคคลนั้นๆ ผู้ใหญ่ที่อยู่ในครอบครัว จึงต้องมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูกหลานของตนเอง การเล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่า เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ใหญ่เป็นอย่างมาก เพราะเด็กกับผู้ใหญ่จะต้องอยู่กันอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา การอบรมสั่งสอนเด็กจึงถูกปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็ก Erik H. Erikson ได้อธิบายว่าถ้าบิดามารดาให้การเลี้ยงดู อบรมบุตรด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างเหมาะสม เมื่อเขาเจริญเติบโตขึ้น จะมีความเชื่อมั่น มีความริเริ่ม อุดสาหกรรมรู้จักรักและเข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนเอง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างทอดทิ้ง ไม่เอาใจใส่ ไม่เห็นความรัก ความอบอุ่น อย่างเพียงพอ เด็กจะถูกหลอหลอมมาในรูปแบบที่ รู้สึกผิดหวัง มีปมด้อย ปฏิเสธสังคม สืบสานบทบาทหน้าที่ของตนเอง

การให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่า ผู้ใหญ่มีบทบาทหน้าที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็กเพราะผู้ใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก และในขณะที่เดียวกันเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องเล่น ไม่ว่าจะเล่นกับตัวเอง เล่นกับของเล่นรอบๆ ตัว หรือเล่นกับผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และการเล่นยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้จากคนชั่วรุ่นหนึ่งไปยังอีกชั่วรุ่นหนึ่งของสังคมชนบทดั้งเดิม โดยมิได้กระทำได้ผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ การเล่นจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจถึงสภาพแวดล้อม ตลอดจนจนเป็นการฝึกหัดอาชีพของครอบครัวไปด้วยในบางครั้ง (เดชา ศิริวัชร, 2531:129-131) ผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูจึงต้องมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่อการเล่นของเด็กปฐมวัยเช่นกัน ในหมู่บ้านเก่า ผู้ศึกษาพบว่าผู้ใหญ่มีบทบาทต่อการเล่นของเด็ก คือ

1. การช่วยจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในการเล่นให้แก่เด็ก ซึ่งมักจะทำให้เด็กใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ หรืออยู่ในสายตา ของผู้ใหญ่ที่จะดูแลความปลอดภัยได้อย่างสะดวก โดยมากการดูแลอย่างใกล้ชิดมักจะเป็นเด็กเล็กๆ ในช่วงอายุแรกเกิดถึง 3 ปี เพราะเด็กยังช่วยเหลือตัวเองได้น้อย และต้องการการเอาใจใส่ดูแล

2. การดูแลเด็กในขณะที่เล่น โดยผู้ใหญ่มักจะเห็น เรื่องของความปลอดภัยเป็นอันดับแรก เพราะเหตุว่าผู้ใหญ่ต้องทำงานบ้าน หรือทำงานประกอบอาชีพไปพร้อมๆ กับการเลี้ยงดูลูกหลาน การจะให้เด็กอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องมีข้อห้ามต่างๆ เกี่ยวกับการเล่นของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความกลัวไม่กล้าเล่นในสิ่งที่ถูกห้าม โดยผู้ใหญ่จะไม่บอกเหตุผลที่แท้จริงของการห้ามไม่ให้เล่นสิ่งนั้นสิ่งนี้

3. การสอนและฝึกให้เด็กเล่น ในหมู่บ้านเก่าผู้ใหญ่ส่วนหนึ่งจะออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น ทหาร ไร่ ทานา รับจ้างทั่วๆ ไป และมีผู้ใหญ่ที่อยู่ดูแลเด็กๆ โดยจะทำงานบ้านและงานอาชีพ คือ "ทำพลอย" จึงทำให้สามารถทำงานอยู่ในบ้านและดูแลลูกหลานไปด้วย การสอนและฝึกให้เด็กเล่นจึงเป็นการสอนให้เด็กเล่นกับสิ่งใกล้ๆ ตัว เป็นการเลียนแบบ เช่น เล่นทำงานบ้าน เล่นเลี้ยงน้อง เล่นซักผ้า ถูบ้าน และในขณะที่เดียวกัน ผู้ใหญ่จะสอนให้เด็กเล่นโดยสอดแทรก คัดความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ ไว้ เช่น เด็กๆ ห้ามเล่นตีหัวกัน จะปัสสาวะรดที่นอน ห้ามเล่นซ่อนหาในเวลา กลางคืน พี่จะจับตัวซ่อนไว้ หรือสอนให้เด็กๆ เล่นกับพื้นดิน พื้นทราย เพราะจะทำให้ไม่เจ็บป่วย นอกจากนั้นพิธีกรรม หรือประเพณีต่างๆ เช่น เล่นก่อเจดีย์ทราย เล่นสาดห่า เล่นบวชขนาด เล่นแท่งทองยาว โดยเด็กๆ จะเห็นผู้ใหญ่ประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ จนเกิดเป็นความเคยชิน ซึ่งเท่ากับเป็นการสอนโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่จะมีลักษณะที่คนรุ่นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เคยเล่นแล้วนำมาถ่ายทอดให้กับรุ่นลูกหลานต่อๆ มา ความใกล้ชิดที่ผู้ใหญ่กับเด็กปฐมวัยมีต่อกันนี้ ทำให้ผู้ใหญ่มีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม คุณค่า คุณธรรม ไปสู่เด็กปฐมวัยได้โดยใช้ในการเล่น และของเล่นของเด็กเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด สิ่งเหล่านี้จึงเท่ากับเป็นเครื่องแสดงให้เห็นบทบาทของพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ กับเด็กมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้สามารถอบรมสั่งสอนเด็กในขณะที่เล่นด้วยกันได้ (จิตนา แซมณีนี และคณะ, 2536:7)

การเล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่ามีการเล่นและของเล่นมากชนิด ซึ่งแต่ละชนิดเด็กจะได้รับคุณค่า คติ หรือคุณธรรมที่แฝงอยู่ในการเล่นและของเล่น ซึ่งเมื่อเด็กได้ประพฤติปฏิบัติ หรือได้รับการปลูกฝังอยู่เสมอ จะก่อให้เกิดเป็นบุคลิกภาพของเด็กดังที่ Kardiner (อ้างในยศ สันตสมบัติ, 2537:176) เชื่อว่าบุคลิกภาพของมนุษย์ถูกกำหนดโดยอิทธิพลของประสบการณ์ในวัยเด็ก โดยมนุษย์ในสังคมหนึ่งจะมีประสบการณ์ในวัยเด็กที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่คล้ายกันด้วย ฉะนั้นคุณค่าและคุณธรรมต่างๆ ที่แฝงอยู่ในการเล่นและของเล่นซึ่งเด็กจะได้รับ จึงเป็นเครื่องมือในการสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก และยังสามารถปลูกฝังอย่างติดต่อกันมาเป็นเวลานาน จนมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ ตามแนวคิดของ Erikson (อ้างในยศ สันตสมบัติ, 2537:183) กล่าวว่า วัฒนธรรมและบุคลิกภาพเป็นระบบสองระบบที่มีความใกล้ชิดกัน มีการกระทบกระทั่งกัน (interaction) และปรับตัวเข้าหากัน ดังนั้นขณะที่เด็กมีการละเล่นพวกเขาได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมในด้านที่เกี่ยวกับคุณค่าและคุณธรรมตามตารางข้างล่างนี้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กอีกทางหนึ่งด้วย

ส่วนคุณค่า และคุณธรรม ที่แฝงอยู่ในการเล่นและของเล่นที่เด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าได้รับการปลูกฝัง

ตารางที่ 8 แสดงสิ่งที่คาดว่าเด็กปฐมวัยจะได้รับจากการเล่นและของเล่น

สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	การเล่นและของเล่น
1. ความสนุกสนาน	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นตุ๊กตาวัวมือ - เล่นทายวัวมือ - เล่นแกว่งแขน - เล่นเขย่าของเล่น - เล่นก่อดของเล่น - เล่นตบมือ - เล่นชิงช้า - เล่นปั้นบั้งได้

สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	การเล่นและของเล่น
2. ความสัมพันธ์กับผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นหมุนรอบตัว - เล่นกระโดด - เล่นวิ่งหนี-ไล่จับ - เล่นตีกทราย - เล่นเคาะกลอง - เล่นลากรถ - เล่นโยนสิ่งของ - เล่นลูกโป่ง - เล่นเตะฟุตบอล - เล่นขี่ม้า - เล่นล้อด้าย - เล่นขนมครกดิน - เล่นฟ้าเบียร์หมุน - เล่นจ๊ะเอ๋ - เล่นใครเอ่ย - เล่นมิงเอย - เล่นป่ายบาย - เล่นโยนยาว - เล่นปู้ไต - เล่นนั่งรถเหี่ยว - เล่นกระโดดเชือก - เล่นวิ่งไล่จับ - เล่นร้องเพลง

สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	การเล่นและของเล่น
3. ความรักความอบอุ่นและเมตตา กรุณา	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นเสียงเสียงสัตว์ - เล่นตุ๊กตาสัตว์ - เล่นทำบุญ - เล่นให้อาหารสัตว์
4. การต่อสู้แข่งขัน	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นพื้นดาด - เล่นจัดตะขอ - เล่นขวัดควาย - เล่น เป่ากบ
5. ความขยัน อดทน	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นตกปลา - เล่นขี่จักรยาน - เล่น เดินกะลา - เล่นหาบของขาย - เล่นขุดดิน - เล่นชักผ้า-ถูบ้าน

สิ่งที่คาดว่าจะเด็กปฐมวัยในหมู่บ้าน เก่าจะได้รับโดยที่ผู้ศึกษาริเคราะห์ได้จากข้อมูลการเล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าที่ได้รับการปลูกฝังโดยแทรกอยู่ในการเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าที่ได้รับการปลูกฝัง โดยแทรกอยู่ในการเล่นและของเล่น ซึ่งเด็กได้ประพฤติปฏิบัติอยู่อย่างเสมอๆ " เพราะเด็กมักจะเล่นกับทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะหาหรือคว่ามาได้และจะเล่นตลอดเวลาที่มีโอกาส ไม่จำกัดเวลา สถานที่" (สุนัน อมรวิวัฒน์, 2534:261)

การเล่นจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับเด็กตลอดเวลา คุณค่า หรือคุณธรรมที่แทรกอยู่ในการเล่นจึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัยด้วยเช่นกัน โดยจะมีความหมายตรงตามตัวคือ

1. ความสนุกสนาน การเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าทุกชนิดจะเป็นการเล่นที่สนุกสนาน โดยเฉพาะการเล่นหยอกล้อของผู้ใหญ่ สนิท สัมผัสการ (2533:22) มีความเห็นว่า "ผลสืบเนื่องของการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กนี้ผู้ใหญ่ไม่ควรหยอกล้อ เล่นหรือ กับลูกหลานอยู่เสมอ"

แทบทุกวัน จนในที่สุดเด็กจะกลายเป็นคนรักความสนุกสนานไป จะสามารถมีส่วนร่วมในการจัดงาน
บันเทิงได้ตลอดเวลา"

2. การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าส่วนใหญ่จะเป็น
การเล่นที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ คือ ผู้ใหญ่ที่มีบทบาทในการให้การอบรมเลี้ยงดู เพื่อนๆ หรือ
แม่แต่พี่ๆ เพราะการเล่น ส่วนใหญ่ต้องมีอุปกรณ์หรือของเล่น โดยเฉพาะถ้าเป็นการเล่นตามลำพัง
คนเดียว เช่น เลี้ยงน้อง เล่นตุ๊กตา เล่นรถ ยังต้องการของเล่น เด็กๆ จะขอให้ผู้ใหญ่ช่วยหา
หรือหาของเล่น หรือซื้อของเล่นให้ตัวเอง ให้เด็กรู้จักการปรับตัวเองให้สัมพันธ์กับคนอื่น เพื่อให้ได้
สิ่งที่ตนเองต้องการ หรือการเล่นร่วมกับคนอื่น เด็กต้องยังปรับตัวให้สามารถเล่นร่วมกับคนอื่นได้ นั่นคือ
เป็นการปลูกฝังการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

3. ความรักความอบอุ่น ความเมตตา กรุณา การเล่นที่ช่วยให้เด็กได้รับการถ่ายทอด
คุณค่าในเรื่องนี้ เช่น การเล่นเลียนเสียงสัตว์ การเล่นตุ๊กตา เล่นหุ่นยนต์ เล่นเลี้ยงน้อง นอกจาก
การเล่นแล้วการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ที่มีก็จะสอนในสิ่งที่เกี่ยวกับการเล่นว่า

- "มีของเล่นให้แบ่งกันเล่น"
- "พี่ๆ อย่าเล่นรังแกน้อง"
- "น้องยังเล็กอย่าให้ของเล่นน้องยืมบ้าง"

คำสั่งสอนของผู้ใหญ่ในลักษณะนี้เป็นการฝึกให้เด็กๆ ปฐมวัยได้รับความรู้สึก รัก อบอุ่น
เมตตา กรุณา และปลูกฝังให้เป็นผู้มีความเชื่อเพื่อต่อบุคคลอื่น เป็นต้น

4. การต่อสู้และแข่งขัน การเล่นที่มีการต่อสู้และการแข่งขัน เช่น เล่นฟันดาบ เล่นงัด
ตะขอ เล่นชีวิตควาย เล่นเป่ากบ ต้องประกอบไปด้วยผู้เล่น 2 ฝ่าย ซึ่งต้องมีการผลัดกันแพ้ ผลัดกัน
ชนะ เด็กๆ มักจะยอมรับในความแพ้และความชนะของตน แต่บางครั้งก็อาจถือดีถึงไม่ยอมกัน ผู้ใหญ่
มักจะเป็นผู้คอยให้การอบรมสั่งสอนควบคู่กันไปด้วยว่า "เวลาเล่นห้ามทะเลาะกัน" และถ้าเกิดการ
ทะเลาะกัน มักจะมีการถูกลงโทษตามมา จึงทำให้เด็กเรียนรู้ว่าการต่อสู้แข่งขันต้องมีแพ้ ผู้ชนะ
ถ้าอยากเป็นผู้ชนะก็ต้องต่อสู้ให้ได้ การเล่นในลักษณะการต่อสู้ แข่งขัน ไม่ค่อยพบบ่อยนักในการเล่น
ของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่า ซึ่งถ้ามีการเล่นต่อสู้แข่งขันกันจริงๆ ก็มักเป็นการต่อสู้แข่งขันที่ไม่
เอาจริงเอาจังอะไรมากนัก ส่วนมากจะเล่นเพื่อความสนุกสนานมากกว่าการเอาแพ้ ชนะกัน

5. ความขยันอดทน การเล่นที่แผ่กระจายใน เรื่องของความขยันอดทน มักมีลักษณะ เป็นการ เล่นเลียนแบบอาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ใหญ่ เช่น เล่นตีกอล์ฟ เล่นซีกฟ้า เล่นขายของ เล่นหมู่บ้าน เด็กปฐมวัยอยู่กับผู้ใหญ่ตลอดเวลา ผู้ใหญ่มักจะให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก พร้อมๆ กับการทำงานบ้าน ทำงานประกอบอาชีพ เด็กจึงเล่นเลียนแบบสิ่งที่ตนเองเห็นและใกล้ชิด ทำให้เด็กปฐมวัยรู้จักการทำงานที่ต้องขยันและอดทน นอกจากนี้การให้ของเล่นของผู้ใหญ่แก่เด็กๆ มักจะต้องมีข้อแลกเปลี่ยนกัน เช่น ผู้ใหญ่จะซื้อของเล่น หรือ ทำของเล่นให้ ถ้าเด็กช่วยทำงานเล็กๆ น้อยๆ ได้ หรือการไม่ตีอ้อมแขน ก็อาจได้รับรางวัลเป็นของเล่นตอบแทน

นอกจากสิ่งต่างๆ ที่คาดว่าเด็กจะได้รับจากการ เล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัยที่กล่าว มาแล้ว ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ เล่นและของเล่นที่ผู้ใหญ่อบรมสั่งสอน เด็ก และเป็นสิ่งที่เด็ก ได้รับการถ่ายทอด ปลุกฝัง อยู่อย่างเสมอๆ เช่นกัน คือ

1. ข้อห้ามต่างๆ ที่ผู้ใหญ่อบรมเลี้ยงดูเด็กมักจะใช้ห้ามการเล่นของเด็ก โดยไม่บอก หรือชี้แจงเหตุผลที่ชัดเจน แต่มักจะใช้การขู่ หรือ หลอกล่อกลัว เช่น

- ห้ามเล่นมิด พืชจะพริก
- ห้ามเล่นซ่อนหาเวลากลางคืน พืชจะบัง
- ห้ามเล่นบนบันได พืชจะพริกตก

การห้ามโดยไม่บอกสาเหตุที่ห้ามอย่างชัดเจน เช่นนี้ อาจทำให้เด็กๆ มีความกลัวและเขินอาย ง่าย ๆ โดยไม่ไตร่ตรอง ซึ่งอาจจะมีทั้งผลดีและผลเสียต่อระบบความคิด ความมีเหตุผลและการตัดสินใจในการกระทำต่างๆ ของเด็ก เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่

2. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้ใหญ่จะสอนเด็กปฐมวัยโดยผ่านการ เล่นและของเล่น คือ

- ไม่ให้หน้าของเข้าในบ้านไปเล่น
- ถ้าจะออกไปเล่นนอกบ้าน ต้องขออนุญาตผู้ใหญ่ก่อน
- เมื่อเลิกเล่นแล้วต้องเก็บของเล่นให้เรียบร้อย
- ถ้าออกไปเล่นนอกบ้าน มีดผ้าแล้วต้องรีบเข้าบ้าน
- อยากรับของเล่นต้องเป็นเด็กดี ไม่ตีอ้อมแขน

การสอนหรืออบรมของผู้ใหญ่รวมทั้งระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ดังกล่าวเป็นการปลูกฝังระเบียบวินัยแก่เด็กซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในการที่จะสร้างความมีวินัยทั้งต่อตัวเองและการมีวินัยในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ที่คอยดักเตือนเด็กอยู่ตลอดเวลาที่มีการเล่น ทำให้เด็กเกิดความเชื่อถือผู้ใหญ่ ไม่กล้าขัดคำสั่งของผู้ใหญ่

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท ที่ว่า "บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาท คือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาท คือ สั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี" (สุพัตรา สุภาพ, 2531:30) และบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ใหญ่ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคน หรือสังคมเพื่อทำให้อุบัติการณ์ที่มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม รวมทั้งความสามารถ คาดการณ์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อ จะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาท หรือ หน้าที่ต่างๆ ของพ่อ เช่น เลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน

จากการศึกษาตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า "ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านไปสู่เด็กปฐมวัยโดยผ่านการเล่นและของเล่น" จะเห็นได้ว่า ผู้ใหญ่ซึ่งทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กมีบทบาทสำคัญที่สุดสำหรับเด็กเพราะผู้ใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดเวลา จึงมีโอกาสนำการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ตนเองได้รับมาจากคนรุ่นก่อน มาถ่ายทอดให้กับเด็กปฐมวัยตรงตามสมมุติฐานที่ว่า "การเล่นและของเล่นเป็นสื่อกลางที่ใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมและเป็นสื่อกลางในการส่งเสริม การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย" เพราะในการเล่นของเด็กผู้ใหญ่มีบทบาท คือ

1. ให้ความช่วยเหลือจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในการเล่นให้แก่เด็ก
2. ดูแลเด็กในขณะที่เล่น
3. สอนและฝึกให้เด็กรู้จักเล่น
4. จัดหาของเล่นสำหรับเด็ก

หน้าที่ตามทักกล่าวมานี้ ผู้ใหญ่ในครอบครัวที่ต้องทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดู จะถ่ายทอด วัฒนธรรมของสังคมหมู่บ้านให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นส่วนหนึ่งที่ได้จากได้อย่างตั้งใจและพร้อมที่จะถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่สั่งสอนลูก (อมรา พงศาพิชญ์, 2533:24)

ส่วนแนวคิดที่เกี่ยวกับการเล่น ที่กล่าวว่า "การเล่นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เด็กเล่นเพราะความสนุก และได้เรียนรู้ระเบียบสังคม" (Piaget 1926:142-147) เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในสังคมและวัฒนธรรมที่ตัวเองอาศัยอยู่จากการเล่นและของเล่น โดยมีผู้ใหญ่ในครอบครัวเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน การเล่นและของเล่นสำหรับเด็กจึงมีลักษณะที่แฝงไปด้วยคุณค่าต่างๆ ที่เด็กจะนำไปหล่อหลอมเป็นบุคลิกภาพของเด็กในวัยต่อมา ตามแนวคิดที่ว่า การปลูกฝังบุคลิกภาพในวัยเด็กเล็กมีความสำคัญมากที่สุดในช่วง 1-5 ปี แรกของชีวิต เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาบุคลิกภาพ (Sigmund Freud อ้างใน ศิลป์ชัย เทตนา, 2527:8)

ส่วนแนวคิดที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกันคือ การสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่สั่งสอนลูกนั้นพบว่าในหมู่บ้านเก่า ผู้ใหญ่มีการอบรมสั่งสอนให้เด็กปฐมวัยรู้จักการเล่นตามสภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้าน

การเล่นและของเล่นในหมู่บ้านเก่าที่เด็กปฐมวัยเล่น จะมีลักษณะอยู่รอบๆ ตัว การเล่นไม่ต้องการของเล่นที่หายากหรือต้องซื้อของสำเร็จรูป แต่เป็นการเล่นกับของเล่นที่หาได้ง่ายๆ ในบ้านของตนเอง เช่น ดินไม้ ใบไม้ เศษผ้า ถ้วยชามที่แตกหรือบิ่น กะลา กลองกระดาษ กุ้งพลาสติก ดิน ทราย โดยเด็กจะหยิบหรือคว้ามาเล่นได้ทันที จากการรวบรวมการเล่นของเด็กปฐมวัยจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมทางสังคมของสังคมแต่ละสังคมได้อย่างดี "เพราะสิ่งที่เด็กสมมติขึ้นมาเล่นนั้นจำลองมาจากสภาพจริงของสังคมนั้น" (Erikson, 1940-561) ฉะนั้นการเล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าจึงสะท้อนสภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านออกมาได้ว่า

1. สังคมในหมู่บ้านเก่าเป็นสังคมที่ผู้ใหญ่มุ่งทำงานอยู่ในบ้านของตนเองไม่ค่อยออกมาพบปะสังสรรค์กัน เพราะทุกบ้านมีอาชีพทำพลอยและเกษตรกรรมควบคู่กันไป โดยเฉพาะการทำพลอยเป็นงานที่เร่งด่วนต้องทำกันตลอดวัน เพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด ชาวบ้านจึงอยู่แต่บริเวณบ้านของตน เลี้ยงดูลูกหลานไปทำงานควบคู่กันไป

2. สภาพเศรษฐกิจของชาวบ้าน แต่ละครอบครัวมีฐานะค่อนข้างยากจนแม้จะมีงานทำพลอยมากก็ตาม แต่ค่าจ้างแรงงานที่ได้รับนั้นมีราคาถูกแต่ชาวบ้านก็นิยมทำเพราะไม่ต้องลงทุนมาก อาศัยแต่กำลังกาย และเวลาในการรับจ้างทำพลอย

3. ชาวบ้านในหมู่บ้านเก่า อพยพมาจากแถบจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จึงนำประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน เข้ามาใช้ภายในหมู่บ้าน เช่น พิธีบุญข้าวจี ซึ่งต้องมีการสวดชัยมงคล ที่วัดในตอนเย็นก่อนถึงวันงาน หรือ พิธีแห่ข้าวพันก้อน ที่ต้องใช้เวลาและวงกลองยาวแห่ไปรอบๆ หมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีประเพณีสงกรานต์ บวชนาค แต่งงาน เทศน์มหาชาติ ก่อพระเจดีย์ทราย เผาศพ ในการประกอบพิธีต่างๆ ต้องใช้พระสงฆ์เป็นหลักในการประกอบพิธี

4. เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ยากจน ตามที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นวัยหนุ่มสาวนิยมไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการไปประกอบอาชีพรับจ้าง ในตัวจังหวัดลพบุรี หรือเข้ามาทำงานทำในกรุงเทพมหานคร ผู้ใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวจึงต้องรับภาระ ทั้งทำงานบ้าน ทำงานประกอบอาชีพ และเลี้ยงดูบุตรหลาน ไปในเวลาเดียวกัน ผู้ใหญ่จึงต้องหา วิธีไม่ให้เด็กๆ ออกไปเล่นไกลจากตัว หรือพันสายตาผู้ใหญ่ โดยส่วนใหญ่จะเฝ้าการหลอกให้เด็กกลัว เด็กจะได้ไม่ออกไปเล่นพันสายตา แต่เด็กจะเล่นอยู่ตามลำพังคนเดียวบ้าง หรือมีเพื่อนที่บ้านอยู่ติดๆ กัน มาเล่นด้วยใกล้ๆ กับบริเวณที่ผู้ใหญ่เฝ้าทำงานอยู่ ข้อห้ามต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเล่นของเด็กนั้น เด็กจะกลัวและไม่กล้าเล่นในสิ่งที่ผู้ใหญ่หลอก

5. จากการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้ใหญ่กับเด็กปฐมวัยต้องใกล้ชิดกันอยู่ตลอดเวลาทำให้เด็กปฐมวัยติดผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูตนเองและไม่ชอบพูดคุยกับคนอื่น แม้จะเป็นบ้านใกล้เคียง นอกจากคนในครอบครัวของตน

จากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านเก่าที่กล่าวมามีผลต่อการเล่น และของเล่นของเด็กปฐมวัย คือ

1. เด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่ามักจะเล่นกันตามลำพัง หรือเล่นกับผู้ใหญ่ในครอบครัวโดยไม่ค่อยออกมาเล่นกับเพื่อนๆ ที่ลานกว้างหน้าวัด

2. ถ้าเล่นกับเพื่อนๆ ก็จะมาเล่นที่บ้านของคนใดคนหนึ่งเพียงชั่วคราวระยะเวลานั้นๆ แล้วต้องรีบกลับบ้านตัวเอง เพราะผู้ใหญ่จะคอยร้องเรียกหาให้กลับบ้าน

3. เด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่า จะได้เล่นร่วมกันเป็นระยะเวลานานๆ ก็ต้องเป็นช่วงที่มีงานประเพณีต่างๆ ในหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านหยุดงานแล้วออกมาทำพิธีต่างๆ เช่น งานสงกรานต์ งานแห่พระ งานทำบุญเข้าพรรษา

4. เนื่องจากสภาพฐานะที่ยากจน ของเล่นของเด็กจึงดัดแปลงจากธรรมชาติ หรือ ของใช้ในบ้านที่แตกหัก ขำรูด เด็กๆ ไม่ค่อยมีของเล่นราคาแพงๆ ของเล่นส่วนใหญ่ถ้าเป็น ของเล่นสำเร็จรูป ก็มักจะเป็นของราคาถูกๆ ทำจากพลาสติก เช่น ปืนพลาสติก รถพลาสติก

5. เวลาเล่น เด็กๆ ไม่ค่อยทะเลาะกัน เพราะการเล่นไม่ค่อยมีการเล่นแข่งขัน และเป็นการเล่นที่ไม่ต้องออกแรงมากนัก จำนวนผู้เล่นน้อย กติกาไม่ซับซ้อน และเล่นด้วยกันเพียง ชั่วโมงสั้นๆ ผู้ใหญ่ก็จะเรียกกลับบ้าน

6. การเล่นรวมกันไม่ค่อยมีการแข่งขัน จะเล่นแบบง่ายๆ ไม่มีกติกา เวลาจะเลิกเล่น ก็เลิกเล่นง่ายๆ เช่น ถ้าตามผู้ใหญ่ออกมานอกบ้านพบกับเพื่อนๆ ก็จะไปเล่นด้วยกันทันที แต่เมื่อผู้ใหญ่ ทำธุระเสร็จจะกลับบ้าน เด็กจะทิ้งการเล่น วิ่งตามผู้ใหญ่กลับบ้าน ไปเล่นคนเดียวตามลำพังหรือ เล่นกับพี่ๆ น้องๆ ในบ้าน

7. เด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่าจะไม่เล่นที่มีบทร้องประกอบเพราะผู้ใหญ่ให้การอบรม เลี้ยงดู ไม่ได้สอนให้เด็กเล่น

คำพูดหรือภาษาที่ใช้ในการเล่น

คำพูดหรือภาษาที่ผู้ใหญ่ใช้อบรมสั่งสอน เด็กที่เกี่ยวกับการเล่น มักจะเป็นข้อห้ามต่างๆ ที่ผู้ใหญ่ใช้บอกกับเด็ก เพื่อให้เด็กๆ ทำในสิ่งที่ผู้ใหญ่ห้าม คำพูดเหล่านั้น คือ

- "ห้ามทำของเสียหายจะลูกตี"
- "ห้ามไปเล่นไกลๆ พี่จะจับตัว"
- "ห้ามเล่นมิด พี่จะผลัก"
- "ห้ามเล่นตีหัวกัน จะปัสสาวะรดที่นอน"
- "ห้ามเล่นในบ่อห้ำ พี่ห้ำจะจับตัว"
- "ห้ามเล่นข้าวสาร จะอดยาก"
- "ห้ามเล่นซ่อนหา เวลากลางคืน พี่จะบัง"
- "ห้ามเล่นทะเลาะกัน"
- "ห้ามเล่นเสียงดัง"
- "ห้ามเล่นหมาก เก็บบนบ้าน"

คำพูดหรือภาษาที่ใช้มีข้อห้ามสังเกตุคือ ผู้ใหญ่จะบอกว่าอย่าทำหรือห้ามทำ เพราะจะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นกับตัวเด็ก หรือกับคนในครอบครัวโดยจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น พี่จะบึ้ง พี่จะปลัก พี่จะหลุดลงหัว จะเจ็บป่วย จึงทำให้เด็กไม่เข้าใจถึงเหตุผลที่เป็นจริง แต่เด็กจะกลัวกับอำนาจลึกลับที่ตกผู้ใหญ่นอกจกไม่กล้าเล่น

ข้อห้ามนี้จะมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็ก ตามที่ Erikson (ข้างในประสิทธิ์ สุวาลดีญาติ, 2534:54) ให้ความเห็นว่า "ถ้าบิดามารดาให้การเลี้ยงดูอบรมบุตร โดยตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างเหมาะสม จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นด้วยความเชื่อมั่น" แต่การห้ามหรือความเชื่อที่ขาดเหตุผลหรือข้อเท็จจริงของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็ก ๆ จึงมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่า ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองไม่กล้าออกไปเล่นไกลๆ จากสายตาผู้ใหญ่ และยังเป็นที่ให้เด็กปฐมวัยไม่ชอบออกไปวิ่งเล่นในลานกว้างหน้าวัดในหมู่บ้าน นอกจากเล่นอยู่เงียบๆ ที่ใต้ถุนบ้านของแต่ละคน กับผู้ใหญ่ในครอบครัวตนเอง

เมื่อจัดกลุ่มการเล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัย ตามคุณค่าที่ได้รับและส่งผลให้มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัยตามแนวคิด จากทฤษฎีจิตสังคมของ Erikson "ที่ว่ากฎของความเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย และสิ่งแวดล้อมทางสังคม จะเข้ามามีความสัมพันธ์กันทุกครั้ง การพัฒนาบุคลิกภาพจึงเป็นผลของการทำงานร่วมกันของกระบวนการทางสังคมและจิตใจ ซึ่งเด็กจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม" ฉะนั้นสิ่งที่คาดว่าเด็กปฐมวัยจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมตามสภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้าน โดยใ้การเล่นและของเล่น เป็นสื่อกลางเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพเด็กปฐมวัย พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาให้เห็น คือ

1. ความสนุกสนาน
2. การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น
3. ความรักความอบอุ่น
4. ความขยันอดทน

ผลจากการอบรมเลี้ยงดู ถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเล่นและของเล่น รวมถึงคุณค่าของการเล่นและของเล่น ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม ข้อห้ามสำหรับการเล่นและของเล่นของเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านเก่า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย " เพราะเด็กไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใด วัฒนธรรมใด หรือศาสนาใดก็ตามจะมี การเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ

รากฐานมาจากประสบการณ์ภายในครอบครัวที่พ่อแม่ ได้ถ่ายทอดความคิด และแนวปฏิบัติต่อเด็ก” (สุชาและสุรางค์: จันทรเอม, 2516:224) ฉะนั้นครอบครัวจึงเป็นแหล่งปลูกฝังลักษณะนิสัยและ ก่อพื้นฐานบุคลิกภาพให้แก่เด็กนับแต่เกิด รวมทั้งเป็นแหล่งสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ และค่านิยมต่างๆ ของสังคม แก่เด็กปฐมวัยตราจนกระทั่งเข้าเรียน ฉะนั้นการ เรียนรู้ และประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัย โดยเฉพาะจากการดูแลและอบรมของทางบ้าน ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็ก

